

ZGODOVINSKI ZBORNIK.

PRILOGA LJUBLJANSKEMU ŠKOFIJSKEMU LISTU.

—○○○○○ Izhaja v nedoločenih obrokih. ○○○○○—

Leto 1907.

Ljubljana, meseca maja 1907.

Številka 58.

Zgodovina brezoviške župnije.

Spisal Josip Novak.

(Dalje.)

Na podlagi omenjene dane obvezbe je njega prečastita Prezvzišenost njihovo prošnjo milostno uslišala in preč. g. generalni vikar se je potem dne 21. oktobra 1703¹⁾ podal k cerkvi sv. Antona na Brezovici, kar se je poprej očitno oznanilo, ter v slovesni procesiji prinesel sv. olja in krstno vodo v imenovano cerkev in vse izvršil, kar se tiče takega opravila. Tudi je kuratu tega kraja, Mgr. Ahaciju Stržinarju,²⁾ ki je bil poprej po navadi izprašan in za eno leto potrjen, in šentpeterskim vikarjem dal potrebno instrukcijo glede tega, kar je potreba oskrbeti za trden obstanek kuratne cerkve.

Iz vsega povedanega se razvidi, da Brezovica sprva ni bila še samostalna, ampak popolnoma odvisna od „matere župnije“ sv. Petra v Ljubljani, prav, kakor omenja napominani zgodovinar Vrhovec v svojem opisu šentpeterske župnije, kakor smo prej omenili. Imenovala se je „podvikarijat“ ali „kuracija“, toda bila je le kot navadna odvisna kaplanija brez pravic samostalnosti, kot šentpeterska podružnica, katere duhovnovoditelj je v vsem odgovoren in podložen šentpeterskemu župniku, kot nekak kaplan-ekspozit. Tako menimo, da je bil istega mnenja tudi knezoškof Ferdinand grof kuenburški sam, kateri dne 24. aprila 1708³⁾

poroča kardinalu poleg drugih reči, katere je izvršil, tudi to, da je pred 4. leti na Brezovici ustanovil novo duhovnijo sv. Antona, katero imenuje podružnico svetega Petra, kjer ostane stalni duhovnik radi prevelike oddaljenosti od matere župnije, zlasti pa radi zimske neugodnosti. Tudi omenja, da se je ondi napravil tabernakelj, krstni kamen, shrambica za sv. olje ter zgradila tudi hiša za duhovnika.

Tudi šentpeterski župniki so Brezovico smatrali kot popolnoma od njih odvisno kaplanijo, kjer smejo svojevoljno početi, kar se jim poljubi. In res so večkrat predaleč segali v svojih zahtevah. Leta 1717.¹⁾ se je moral brezoviški podvikar ali kurat pritožiti na ordinarijat radi škandalozne štole 8 kr. za libero in radi bire sena, kar mu krši šentpeterski vikar Nikolaj Kraškovic, da je ne dobi. Škofijstvo se potegne za brezoviškega duhovnika Val. Hočevarja ter določi, da ga šentpeterski vikarji ne smejo ovirati v njegovem pravu, marveč, da mora dobivati kolekturo, kakor je določeno prvotno.

Kakor drugod, tako se je tudi Brezovica le polagoma razvijala, da je po pregovoru: „naglica ni dobra“ prišla do te samostojnosti, katero vživa danes kot prava župnija.

Čeprav pa je Brezovica bila sprva v veliki odvisnosti od svoje matere šentpeterske v Ljubljani, vendar je začetkom 19. stoletja bila popolnoma samo-

¹⁾ Takrat je bil generalni vikar Janez Anton Thalnitzscher, stolni dekan.

²⁾ Prejel dekret 13. okt. 1703 za Brezovico.

³⁾ Zapisnik št. 37/2, str. 236, v knezoškof. arhivu.

¹⁾ Zapisnik št. 41, str. 36, v knezoškof. arhivu.

stalna. Priča temu je, da je leta 1804.¹⁾ tedanji vikar Inocencij Köhrer sam na svojo roko ne oziraje se na šentpeterske župnike vložil pri knezoškofijskem ordinarijatu prošnjo na sv. Tomaža dan v Adventu za skrčenje ekskurzov pri vseh cerkvah v župniji in sicer na ta način, da bi pri vsaki podružnici v bodoče bili le sledeči: na patrocinih, na dedikacijo ali posvečenje cerkve in še na eno nezabranjeno nedeljo med letom. Ako bi ne bil samostalen, bi tega ne bil storil in župnik šentpeterski gotovo ne bi bil molčal.

Nadaljna priča samostalnosti je tudi slovesno vmeščanje vikarjev, ki nam je znano že pri Mateju Kuharju l. 1828.²⁾ Reš, da plača vikarjeva še ni bila urejena kot taka, a to samostalnosti nič ne opovira, kajti isto razmerje glede kongruie nahajamo tudi drugod po samostalnih župnijah, kjer se je razmerje glede dohodkov nekoliko uredilo šele na podlagi ces. patenta z dne 5. novembra l. 1855.

Tekom l. 1862. pa se je Brezovica jela prištevati stalno samostojnim ne več župnijskim vikarijatom, marveč župnijam, kakor še dandanes, kakor jo je že francoska vlada na Kranjskem štela med župnije in sicer druge vrste.

VII.

Cerkve v župniji.

V brezoviški župniji je pet cerkev, in sicer: Župna cerkev sv. Antona puščavnika na Brezovici ter podružnice: sv. Duha v Vnanjih Goricah, sv. Martina v Notranjih Goricah, sv. Janeza Krstnika na Logu in sv. Lavrencija v Dragomeru. Kdaj je bila ta ali ona cerkev sezidana, se ne mora določiti; gotovo pa je, da so že vse stale l. 1526. in o cerkvi sv. Martina v Notranjih Goricah se še celo vé, da je stala že l. 1453. Natančneje podatke o posameznih cerkvah pa bomo podali v sledečih odstavkih.

1. Župna cerkev sv. Antona puščavnika.

Na prav lepem kraju, za par lučajev od državne ceste odmaknjena, stoji pod brezoviškim hribom preprosta, a vendar zelo lična župna cerkev sv. Antona puščavnika. Od državne ceste se svet proti cerkvi polagoma vzdiguje do 319 m visoko nad morjem ter preide za lučaj od cerkve v brezoviški hrib. Najboljši vtisk napravi na-te, ako se po železnici na progi Ljubljana-Vrhnika, oziroma Ljubljana-Borovnica vozeč, obrneš svoj pogled na belo brezoviško cerkev, kateri

¹⁾ Knezoškofijski arhiv.

²⁾ Tudi njegov prednik Ciprijani se je že skliceval na vmeščanje kot dokaz samostalnosti, ko je prosil za izboljšanje kongruie, kakor smo omenili začetkom tega ods'avka.

se pridružuje nekaj lepih kmetskih domov in gospodarskih poslopij, in se ji v ozadju vzdiguje nevisoko, pa z gostimi gozdi poraslo hribovje.

Najstarejše poročilo o tej cerkvi smo zasledili v zapisniku onih dragocenosti, ki so se l. 1526. na ukaz nemškega cesarja Ferdinanda I. cerkvam pobrale in v času turške sile prekovale v denar. Kakor smo že na drugem mestu omenili, so tej cerkvi vzeli en bakren kelih. In to je vse, kar se nam je o brezoviški cerkvi ohranilo iz 16. stoletja. Kdaj pa je bila cerkev prvič pozidana, tega pa ni bilo mogoče dognati; tudi se ni ohranilo nobeno poročilo, ki bi nam povedalo, kakšna je bila prvotna cerkvica.

Nekoliko natančneje poročilo o brezoviški cerkvi imamo šele iz leta 1631.¹⁾ Tedanji knezoškof Rainald Scarlichi je naravnal dné 14. julija 1631. l. na Brezovici cerkveno vizitacijo. In v vizitacijskem zapisniku se je ohranilo sledeče:

Cerkev je imela dva oltarja. Glavni oltar, sv. Antona, je bil posvečen in je imel lepo sliko, a manjkalo mu je antependija in druge potrebne oprave. Stranski, na listni strani, je bil brez slike, neposvečen in prazen. Cerkev sama je bila temna, okna so bila majhna in slaba. Imela je dva zvona ter posvečeno in z zidom obdano pokopališče. Škofov odlok se je glasil: Za cerkev in oltar se mora vse potrebno oskrbeti; napraviti se morata dve večji okni in sicer tako, da se za zračenje lahko odpirata, stranski oltar pa se mora podreti in kamenje zunaj na pokopališčni zid spraviti.

V koliko so Brezovičani izpolnili škofovo povelje, ni znano; vendar pa iz poznejših podatkov lahko sklepamo, da so storili še več, kakor je bilo ukazano. Zanimarjenega stranskega oltarja niso podrli, temveč preskrbeli so mu rajši potrebno opravo, ter postavili tudi na evangelijski strani nov oltar. Kakih 60 let pozneje piše Valvasor o brezoviški cerkvi, da je imela tri oltarje, ki so bili posvečeni sv. Antonu puščavniku, sv. Egidiju in Mariji Materi božji.²⁾ Kaj več pa tudi Valvasor ni vedel povedati o nji.

Ko pa se je na Brezovici ustanovil samostojen vikarijat, se je cerkev razširila, zvonik povišal, oskrbeli so se trije zvonovi in ura.³⁾ Tako je zapisano v župnijski kroniki, ki se je pa šele v zadnjem času pisala. Zato je upravičen dvom, da bi se bilo res vse to takoj ob ustanovitvi vikarijata popravilo in oskrbelo. Kaj malega se je morebiti res popravilo, toda glavno delo je čakalo l. 1741. Tega leta so župljani sezidali popol-

¹⁾ Vizit. Protok. l. 1631. v knezoškof. arhivu.

²⁾ Valvasor, VIII., str. 788.

³⁾ Župnijska kronika, str. 1.

noma novo cerkev.¹⁾ In to je ravno sedanja cerkev, ki pa prvotno sezidani, seveda, že tudi ni nič več podobna, ker jo je bilo treba že večkrat prezidavati. Da je bila ta cerkev še tudi precej majhna in nizka, se pač ne smemo čuditi. Saj v istem času tudi potrebovali niso velike cerkve, ker je župnija takrat šteja komaj 1000 prebivalcev.

Ne more se pa dognati, kaj je bilo vzrok, da cerkev ni bila takoj takrat, ko je bila dozidana, tudi posvečena. Najbrže je še tu in tam česa manjkalo, in se je vse potrebno le polagoma napravljalo.

V teku 30 let so župljani svojo cerkev v toliko z vsem potrebnim oskrbeli, da so lahko povabili tedanjega knezoškofa grofa Karola Herbersteina, da jo slovesno posveti. In res je prišel knezoškof Herberstein dné 9. junija 1774. l. na Brezovico ter posvetil tukajšnjo župno cerkev.²⁾

Število duhovnikov pa se je vedno bolj množilo: cerkev je postala pretesna. Zato so sredi minulega stoletja začeli misliti na povečanje župne cerkve. Toda ni ostalo le pri mislih, začelo se je tudi z dejanji.

Delo se je pričelo sv. Jurija dan l. 1857. Podrli so stari, na cerkvi stoječ zvonik in sprednjo steno. Do tega leta je bila pred cerkvijo tudi lopa, kakršnih se pa dandanes le še malo vidi. Še isto leto so cerkev za tri sežnje podaljšali, napravili so nov zvonik ter vse pokrili. Delo je vodil Furlan Mohor Ermacora in je stalo 4375 gld. 33 kr. k. v., kar so duhovnjani zložili v več obrokih.³⁾

Naslednje leto (1858) se je zidovje osnažilo in zvonik pokrili. Zidarsko delo se je izročilo zopet istemu mojstru kakor prejšnje leto, pokrivanje zvonika s ploščami pa je oskrbel kleparski mojster Jernej Nolliz z Vrhniko za 1662 gld. 30 kr. k. v.⁴⁾

Župljani pa še vedno niso bili zadovoljni s svojo župno cerkvijo, hoteli so imeti še lepšo. Leta 1862. so se lotili prezbitarija. Stari prezbitarij in žagrad so popolnoma podrli, kajti oboje je bilo tako majhno in

razrukano, da bi niti kaki podružnici ne delalo časti. Delo se je izročilo zidarskemu mojstru Tomažu Snoju iz Kamnika. Ta je še isto leto dovršil stavbo prezbitarija, ki je za 2 $\frac{1}{2}$ črevlja višji od prejšnjega, ter sezidal žagrad do strehe. Ker je bila pa tudi ladja zelo nizka, zato so ob tej priliki tudi ves cerkven zid povišali za tri črevlje. Novo ostrešje za vso cerkev je napravil tukajšnji tesarski mojster Valentin Armič z Brezovice. Tega leta je bil tudi prezbitarij in žagrad obokan ter znotraj osnažen. Spomladi leta 1863. pa se je pričelo s snaženjem ostale cerkve ter s postavljanjem velikega oltarja. Vse skupaj je veljalo 3741 gld. 93 kr.¹⁾

Tako je po večkratnem prezidavanju in prizidavanju postala cerkev taka, kakršna je sedaj. Strašni velikonočni potres l. 1895. pa tudi tej cerkvi ni popolnoma prizanesel. Obok med ladjo in prezbitarijem, že prej nekoliko razpokan, je dobil vsled potresa še hujše razpoke. Nastale so pa še tudi nekatere nove pokline po cerkvi, ki pa niso bile tako silne, da bi se bilo bati razrušenja. Da se pa vendar odstrani vsaka nevarnost, so meseca julija leta 1896. vdelali nekaj močnih vezi, ki naj zabranjujejo nadaljnje razpokavanje. Ob tej priliki so tudi vso cerkev znotraj prebelili. Vse popravilo je veljalo 2440 gld. 48 kr. Državna podpora je znašala 150 gld., škofijstvo je dalo 300 gld., cerkev je imela 529 gld. 98 kr., nekaj se je nabralo prostovoljnih doneskov, primanjkljaj v znesku 1350 gld. pa je cerkvi posodil tedanji župnik Anton Hočevnar. Pozneje pa je vso vsoto daroval cerkvi s pripombo, da se le njegovemu bratu Jožetu izplačujejo skozi 25 let obresti.

Oglejmo si pa sedaj našo župno cerkev v njenih podrobnostih.

Vsa cerkev, ladja in prezbitarij, je 28 m dolga in v ladji preko kapelic 12 m, v prezbitariju pa 10 m široka. V ladji ima 6 pravokotnih in 2 polkrožni, v prezbitariju pa 2 pravokotni in 3 polkrožna okna. Svetla je torej dovolj. Vhoda ima dva; glavni je pod zvonikom, drugi pa skozi žagrad.

Prezbitarij ima v tlorisu podobo polovice osmerokotnika. Slavni slikar Ivan Šubic se je leta 1870 mudil tri mesece na Brezovici, da ga je slikal na opresen zid. Sprednjo steno zakriva veliki oltar in nima razven na oboku nekaterih majhnih okraskov nobene znamejše slike. Na obokih nad desno in levo napošev postavljeno steno pa sta podobni posneti iz življenja župnijskega patrona, sv. Antona puščavnika. Na evangelijski strani je umetnik upodobil oni dogodek iz puščavnikovega življenja, ko je temu in puščavniku sv. Pavlu prinesel vran hleb kruha. Na listni strani pa

¹⁾ V neki listini v župnijskem arhivu čitamo: „Parochiani anno 1741. de novo erexerunt illam“.

²⁾ V krstni knjigi, ki se je rabila od l. 1802 pa do 4. septembra 1812 je na enem še nepopisanem listu zapisano: „Ad perpetuam memoriam — D. C. M. A. — Ad Maiorem Dei gloriam et S. Antonii Abb. honorem Celsissimus et Reverendissimus Dominus Dominus Carolus Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Labacensis S. R. J. Princeps e Comitibus ab Herberstein etc. etc. Vicarialem hanc Ecclesiam solemni ritu consecravit Pridie Non. Junii 1774.“

³⁾ Župnijska kronika, str. 9. — Prispevali so župljani v primeri s svojimi posestvi; Blaž Gregorin iz Dragomera št. 19. pa je daroval še posebej 100 gld. k. v.

⁴⁾ Račun J. Nollija z dné 6. septembra 1858.

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

vidimo sv. Antona poleg na tleh ležečega mrtvega svetega Pavla. Dva leva pa kopljeta jamo, v katero je potem sv. Anton položil truplo svojega prijatelja. Na stropu prezbitorija vidimo sv. Antona, ki se spremljan od angelov vzdiguje v nebo. Stranski steni prezbitorija krasiti dve veliki podobi. Na listni strani vidimo Jezusov krst v Jordanu, na evangeljski pa Marijo, pomoč kristjanov. Nad tema podobama sta v začetku oboka polukrožni okni, ob straneh teh oken pa po dve manjši sliki. Prvi par nam predstavlja daritev Kajna in Abelna, drugi par pa sv. apostelna Matijo in Jerneja.¹⁾ Vse slike v prezbitoriju so zelo lepo delo slavnega umetnika. Veljale so 461 gld. 74 kr. in hrano trem

strani pa delujočo sv. Družino. Obe sliki sta veljali 78 gld.¹⁾

Ko je bila brezoviška cerkev še podružnica svetega Petra, je imela le tri oltarje; sedaj pa jih ima že mnogo mnogo let pet. Kdaj je dobila še dva, ni nikjer zapisano, pa tudi najstarejši ljudje v župniji tega ne pomnijo več. Najbrže pa so jih postavili takrat, ko so sezidali novo cerkev, ali pa vsaj do takrat, ko jo je prišel knezoškof Herberstein posvetiti.

Veliki oltar je posvečen sv. Antonu puščavniku. Naročili so ga leta 1862., ko so zidali nov prezbitorij, pri podobarju Mateju Tomcu v Št. Vidu. Narejen bi moral biti leta 1863., toda podobar ga zaradi svoje

Župna cerkev na Brezovici.

osebam. V ta namen je volil v Ljubljani v pokoju živeti brezoviški rojak, župnik Ignacij Remic, 300 gld., drugo so zložili župljani, hrano pa je dal župnik Ivan Potočnik.²⁾

Ladja, ki ima v tlorisu pravokotnik, je bila do leta 1887. le pobeljena. Meseca avgusta leta 1887. pa je na obokih stropa napravil slikar Simon Ogrin z Vrhnike dve podobi precejšnje velikosti. Ona na evangeljski strani predočuje Jezusovo rojstvo, ta na listni

počasnosti ni dovršil do določenega časa, temveč ga je izgotovil šele leta 1864. za 1700 gld.²⁾ Dasi pa veliki oltar še ni bil popolnoma dodelan, ga je knezoškof Jernej Vidmar vendar posvetil devetnajsto nedeljo po binkoštih, dne 25. septembra leta 1864. Na listni strani je v oltar vdeleno lastnoročno podpisano pismo knezoškofa Vidmarja v posvečenju tega oltarja. Iz tega pisma izvemo, da so v oltar vzdane svetinje treh mučencev, namreč sv. Beata, sv. Klemencije in sv. Eutropije.³⁾ Popolnoma dodelan oltar pa je bil blagoslov-

¹⁾ Sv. Janez Krstnik na sliki Jezusovega krsta ter sliki svetega Matije in sv. Jerneja nas spominjajo treh ob istem času za cerkev delujočih oseb, namreč župnika Janeza Krst. Potočnika ter ključarjev Matije Remškarja in Jerneja Remškarja.

²⁾ Župnijska kronika, str. 15.

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ Zapisnik o izdatkih

³⁾ NOS BARTHOLOMAEUS WIDMER, EPISCO-pus Labacensis et Princeps Anno Domini MDCCCLXIV. Mensis Septembris die vigesima quinta, quae dies fuit Dominica undevige-

ljen šele na Antonovo nedeljo, dné 22. januarja leta 1865.¹⁾

Kip sv. Antona puščavnika, ki stoji v oltarju, je bil tudi že v prejšnjem oltarju. Pred kipom pa je za navadne dni in nedelje slika sv. Antona, ki jo je leta 1864. daroval tukajšnji rojak Frančišek Prešeren pl. Heldenfeld, bivajoč v Trstu. Slikal jo je dvorni slikar Geiling na Dunaju.²⁾ Meseca majnika, ko se obhaja šmarnična, in meseca decembra, ko se obhaja roženvenška pobožnost, se pa dene mesto slike sv. Antona v veliki oltar podoba roženvenške Matere Božje, ki jo je l. 1894. naslikal Anton Jebačin za 150 gld. Delo je krasno in nam predočuje Marijo Devico, ki podaja klečečemu sv. Dominiku kito cvetic. V naročju blažene Device sedeče Božje Dete drži rožni venec, v zraku plavajoč angel pa belo, rdečo in zlato vrtnico, ki kažejo tri dele sv. rožnega venca. V postnem času se pa devlje v oltar lepa slika križanega Jezusa, ki jo je slikal M. Bradaška iz Kranja za 80 gld.

Na straneh ima oltar ne globoki dolbini, v katerih stojita kipa sv. aposteljnov Petra in Pavla. Na vsaki strani sta tudi po dva stebra, vrhu katerih so postavljene sedeče podobe mučenic sv. Neže in sv. Barbare na listni, sv. Lucije in sv. Katarine pa na evangeljski strani.

Na menzi stoji lep, pozlačen tabernakelj, ki ga je še leta 1895. ljubljanski pasar Leopold Tratnik bogato okrasil. Na starem oltarju je stal z raznimi barvami pobarvan tabernakelj, ki je bil napravljen leta 1834. in je še sedaj shranjen v župnišču pod streho.

Pred oltarjem je lična obhajilna miza iz črnega lesnobrdskega mramorja. Naredil jo je leta 1871. kam-

sima post Petecosten (4. Septembris) consecravimus in honorem Omnipotentis Dei ac gloriosissimae Virginis Mariae et omnium Sanctorum Altare majus in Ecclesia parochiali S. Antonii Abbatis in Brezovic, distr. decan. Labacensis sub invocatione S. Antonii Abb. in quod S. Beati, S. Clementiae et S. Eutropiae Martyrum, sacratissimas Reliquias imposuimus et singulis Christi fidelibus hodie unum annum et die anniversaria consecrationis (quam perpetuis futuris temporibus in Dominicam tertiam Octobris ex gratia et auctoritate episcopali ordinaria celebrandum remittimus et dispensamus) ipsam Ecclesiam parochialem S. Antonii Abbatis in Brezovic visitantibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma ecclesiae consveta concessimus.

In cuius rei fidem hocce testimonium propria manu subscriptum et consveto Nostro Sigillo firmatum in dicta Ecclesia perpetuo asservari volumus.

Datum Labaci in Palatio episcopali die 25. Septembris 1864.

(L. S.)

Bartholomaeus Widmer, m. p.
Episcopus.

¹⁾ Oznanilna knjiga.

²⁾ Lastnoročno pismo Fr. Prešerna pl. Heldenfeld z dné 2. febr. 1864.

nosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda za 339 gld.¹⁾ V zadnjem času pa jo je mizar Frančišek Buh iz Horjula prav lično preoblekel s črnim lesom, tako, da se skoro nič ne pozna, da so na vrhu lesene plošče. Na železnih vratih, ki vodijo k velikemu oltarju, pa je vdelana letnica 1872, kar kaže, da so bila vrata eno leto pozneje narejena.

O večjih praznikih je na oltarjevih stopnicah razgrnjeno lepo pregrinjalo, ki je v avgustu leta 1859. daroval že omenjeni dobrotnik Frančišek Prešern pl. Heldenfeld.²⁾

Pa zapustimo sedaj veliki oltar in oglejmo si še stranske. Sprednja dva stojita v sprednjih kotih ladije napošev med ladjino steno in obokovim podstavkom. Druga dva sta pa postavljena v plitvi vdolbini stranskih sten. Katerima svetnikoma sta bila posvečena oltarja, ki sta stala v cerkvi, predno se je ustanovila tu samostojna župnija, smo omenili že zgoraj. Ko so bili v cerkvi že štirje oltarji, sta bila onadva na listni strani posvečena Materi Božji in vsem svetnikom, onadva na evangeljski strani pa sv. Uršuli in sv. Mariji Magdalen. Kip zadnje je bil v tronu. Za župnika Andreja Kastrina, leta 1845., je pa dobila cerkev nove stranske oltarje. Veljali so 610 gld.³⁾ Zadnja dva sta dobila tudi nove oltarne podobe. Namesto vseh svetnikov je prišel v oltar sv. Jožef in namesto Marije Magdalene sveti Andrej. Podobi sta veljali 90 gld.⁴⁾ Kdo jih je slikal, ni znano.

Oba sprednja oltarja sta bila precej ozka, pa tudi ne zelo visoka. V onem na listni strani je bila glavna podoba brezmadežno spočetje Device Marije, delo slavnega Mencingerja. Na menzi je stala tabernaklju podobna omarica s stekleno sprednjo steno, v nji pa je bila približno pol metra visoka lesena soha Božje Porodnice, ki je bila z detetom Jezusom vred vsa belo oblečena. Na vratu je imela na zlati verižici zlat križec. Pripovedujejo, da je bila ta podoba prej lastnina župnika Iv. Potočnika, ki jo je pa daroval cerkvi. Glavna podoba v oltarju na evangeljski strani je bila sv. Uršula, tudi Mencingerjevo delo. Pod to pa je bila manjša podoba žalostne Matere Božje. Stranskih soh pri teh oltarjih ni bilo. Leta 1859. ju je prenovil podobar Zajec za 228 gld.⁵⁾ Zopet pa ju je prenovil, ali bolje rečeno, skoro popolnoma nova napravil l. 1903. podobar A. Rovšek iz Ljubljane. Ostali sta v oltarjih le glavni podobi, a dobila sta pa tudi stranski sohi in

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ Lastnoročno pismo Fr. Prešerna pl. Heldenfeld z dné 25. avg. 1859.

³⁾ Izkaz o prejemkih in izdatkih.

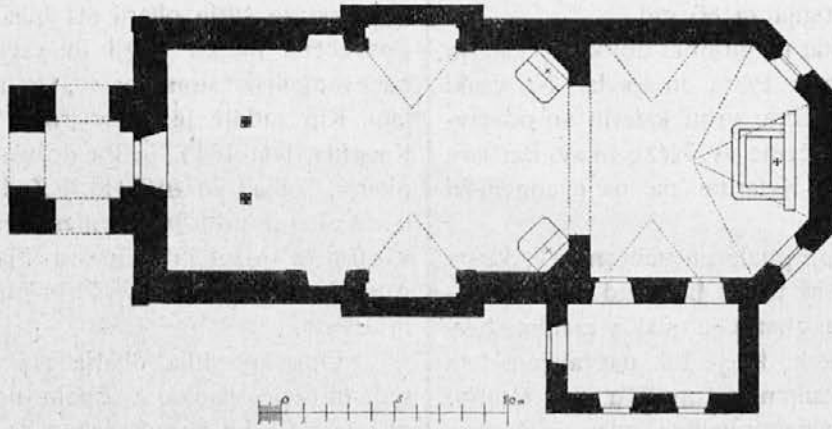
⁴⁾ L. c.

⁵⁾ Zapisnik o izdatkih.

sicer oni na listni strani sv. Joahima in sv. Ano, oni na evangelijski strani pa sv. Notburgo in sv. Marijo Magdaleno. Veljala sta 800 gld.

V zadnjem oltarju na listni strani je bila in je še sedaj podoba sv. Jožefa,¹⁾ ko se mu je v spanju prikazal angel ter mu izročil božje naročilo. Ob straneh sta stali sohi sv. Florijana in sv. Izidorja. Nasprotni oltar pa je imel prej in ima še sedaj na sredi podobo sv. Andreja,²⁾ ob straneh pa sohi sv. Marije Magdalene in sv. Notburge. Pod glavnima podobama pa vidimo dve manjši, namreč Srce Jezusovo in Srce Marijino. Slikala ju je Henrika Langusova, prvotne okvire pa jima je napravil podobar Götzl. Ti dve podobi je blagoslovil kanonik in stolni dekan Jožef Zupan na kvaterno nedeljo v jeseni l. 1872. Veljali sta 176 gld., ki so jih župljani prostovoljno zložili.³⁾ L. 1902. pa sta bila tudi ta dva oltarja okusno prenovljena. Oni

Križev pot je slikala Henrika Langusova l. 1870. Posnet je po Führichovem v ljubljanski stolnici. Okvire je napravil podobar Götzl. Vse skupaj je veljalo 600 goldinarjev, ki so jih župljani zložili pri dveh darovanjih. Blagoslovil ga je o. Salvator Pintar na kvaterno nedeljo v jeseni, dne 25. septembra 1870. l. Slavnosti primeren govor je imel kanonik in dekan Jožef Zupan, ki je daroval tudi slovesno sv. mašo.¹⁾ L. 1903. ga je prenovil brat zgoraj imenovanega podobarja Rovšeka za 140 gld. Pred tem pa je bil v cerkvi drug križev pot, ki se ga še sedaj lahko vidi v župnišču pod streho. Kdo ga je delal in kdaj je bil narejen, se ne vé; tudi najstarejši ljudje tega ne pomnijo. V župnijskem arhivu se je našel le nekak izkaz o izdatkih za ta križev pot, ki pa nima ne datuma ne podpisa. Iz tega izkaza zvmemo, da se je dalo mizarju za napravo okvirov 32 gld. 30 kr., pozlatarju za pozlatenje 33 gld., slikarju

Župna cerkev. Floris.

na listni strani je dobil novo podobo umirajočega sv. Jožefa, ob straneh pa novi sohi sv. Antona Padovanskega in sv. Alojzija, ki ju je daroval cerkvi župnik Anton Hočevnar. Oni na evangelijski strani pa je dobil novi sohi sv. Cirila in Metoda. Oba oltarja je prenovil podobar A. Rovšek iz Ljubljane za 600 gld. Vsi stroški za prenovljenje oltarjev so se pokrili iz cerkvenega denarja in iz prostovoljnih darov za lepoto hiše božje vnetih župljanov. V zadnjem času je bilo tudi mnogo svečnikov novih, ki jih je izdelal pasar Leopold Tratnik in so veljali do 200 gld.

Ko smo si ogledali oltarje, ozrmo se še na ostalo cerkveno opravo. Na evangelijski strani je od l. 1903. nova, lepa prižnica, ki jo je postavil podobar A. Rovšek za 400 gld. Krase jo slike štirih sv. evangelistov.

101 gld., steklarju za šipe 23 gld. 53 kr in za druge malenkosti 6 gld. 56 kr., torej skupno 197 gld. 19 kr. k. v.²⁾ Slikan je bil na platno in vsaka podoba je imela primeren podpis; toda ta ni bil pravi, ker je imel drugačne postaje, kakor jih ima navadni križev pot.

Tlak v cerkvi je iz kamenitih plošč, ki jih je l. 1865. napravil in vložil kamnosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda za 450 gld.³⁾ Do tega leta je bila sredi cerkve grobnica, v katero so pokopavali umrle z Lukovca. Kamenita plošča, ki je pokrivala imenovano grobnico, je sedaj vdellana v prezbiteriju pod prižnico. Napis na tej plošči pa sem priobčil že na drugem mestu.

Po sredi cerkve je v dveh vrstah postavljenih po 14 ličnih petsedežnih klopi, ki jih je l. 1856. napravil

¹⁾ Župnijska kronika, str. 15.

²⁾ Imenovani izkaz omenja tudi čvetero pobotnic, ki jih pa tudi ni bilo mogoče najti.

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

¹⁾ in ²⁾ Naslikal l. 1902. Bradaška iz Kranja za 240 K.

³⁾ Župnijska kronika, str. 16. — Zapisnik o izdatkih.

mizar Tomaž Zdešar iz Horjula za 462 gld.¹⁾ Pri zidu na obeh straneh je še nekaj eno- do dvosedeznih klopi, ki so se pa le polagoma druga za drugo postavile v cerkev. Tudi v prezbiteriju je na vsaki strani nekaj klopi.

Pod korom stojita dva lepo izdelana kropilna kamna iz lesnobrdskega mramorja, ki ju je l. 1865. izklesal in postavil kamnosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda za 60 gld.²⁾ V levem kotu za velikimi vrati stoji l. 1858. napravljen krstni kamen. Spodnji del je kamenit, zgornji pa lesen. Veljal je 47 gld. Okoli njega je preprosta, vendar lična železna ograja, ki ima pa na ključavnici napis: „Janez Potočnik, župnik, 1878.“

pravila brata Zupan iz Kamne gorice l. 1880. in zopet sta jih uglasbila l. 1893. L. 1902. pa jih je osnažil in uglasbil Zupančič, prvi pomočnik rajnega Mandlina. Pred temi so bile v cerkvi druge orgle, ki so jih župljani napravili l. 1808. Kakšne so bile, kdo jih je naredil in koliko so veljale, ni več znano. Orglavsko službo je tedaj opravljal vsakokratni cerkvenik. Dokler ni bilo orgel, je cerkvenik dobival od vsakega zemljišča po osem bokalov (Maß) ajde; ko je pa prevzel tudi orglanje, je dobil pa še po osem bokalov pšenice.¹⁾ Da je bilo treba te orgle popraviti, je znan le en slučaj. L. 1856. jih je popravil orglarski mojster Jakob Mazi ter prejel za to 19 gld. 36 kr.²⁾

Župna cerkev na Brezovici. Notranjščina.

Ta napis nam pové, da je bila ograja pozneje narejena kakor pa kamen.

Stopimo sedaj še na kor. Tu stoje orgle, delo orglarskega mojstra Ivana Mandlina iz Trebnjega. Imajo močan, prav prijeten glas in tudi lično zunanjo podobo. Spremenov imajo 21 in dva igralnika. Dodelane so bile l. 1859. in so veljale 2200 gld.³⁾ Nobena stvar pa ne trpi vedno, zato je bilo treba tudi orgle že večkrat popravljati. Meseca julija 1877. l. jih je popravil, oznažil in uglasbil Frančišek Goršič iz Ljubljane ter prejel za to 190 gld.⁴⁾ Popolnoma nov meh sta na-

l. 1901. so napravili na koru namesto prejšnje lesene prav lično novo ograjo iz kovanega železa.

V cerkvi visi pet preprostih, steklenih lestencev, ki jih je napravil župnik Andrej Kastrin l. 1844. Veljali so 165 gld.³⁾ Do tega časa pa je bil v cerkvi le en lesteneč, ki ga je pa imenovani župnik istega leta prodal za 15 gld.⁴⁾

Božji grob, ki ga ima cerkev sedaj, sta naredila l. 1875. Štefan Šubic in njegov sin Ivan Šubic iz Poljan za 240 gld.,⁵⁾ ki so jih župljani prostovoljno zložili.

¹⁾ Pobotnica z dne 15. novembra 1856.

²⁾ Župnijska kronika, str. 13.

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

⁴⁾ Župnijska kronika, str. 23.

¹⁾ Listina v župnijskem arhivu.

²⁾ Pobotnica z dne 2. marca 1856.

³⁾ Izkaz o prejemkih in izdatkih.

⁴⁾ L. c.

⁵⁾ Zapisnik o izdatkih.

Do l. 1895. se je postavljala k oltarju Matere Božje; tega leta ga je pa podobar Jernej Trnovec iz Polhovega gradca toliko predelal, da se sedaj postavi k oltarju sv. Jožefa. Prej je imela cerkev božji grob, ki je bil narejen l. 1844. in je veljal 182 gld.¹⁾

Bandero je bilo napravljeno l. 1846., nebo l. 1875. za 434 gld.²⁾ in mali dve banderci l. 1861. za 69 gld. 85 kr.³⁾ Za veliko noč l. 1896. pa je dobila cerkev res krasno izdelanega od smrti vstalega Zveličarja, ki ga je napravil podobar Jernej Trnovec iz Polhovega gradca za 60 gld.

Cerkev ima tudi več posebno lepih mašnih plaščev vsake barve, lep pluvijal in dalmatike. Med cerkveno opravo je tudi lepa mašna knjiga, ki so jo župniku Ivanu Potočniku ob priliki njegove zlate maše darovali njegovi nekdanji kaplani in srebern ter pozlačen kelih, ki so mu ga ob isti priliki darovali njegovi vdani župljani. Za vso opravo je napravil mizar Frančišek Buh iz Horjula prostorno omaro. Na tem mestu naj omenimo tudi lepo bandero Marijine družbe, ki je bilo narejeno l. 1903. ter je veljalo 280 gld.

Desni strani prezbiterija je prizidan prostoren žagrad, ki je bil sezidan obenem s prezbiterijem. Po sredi žagrada je dal župnik Anton Hočevnar postaviti leseno, bogato izrezljano steno, ki deli istega v duhovščini odločen kraj in v prostor za vhod v cerkev. Nad žagradom je oratorij, kjer so shranjeni cerkveni paramenti, božji grob in druga cerkvena oprava.

Pri velikih vratih se vzdiguje mogočen, s kositrom pokrit zvonik. Prejšnji je bil majhen, stoječ vrhu cerkve. V njem so bili tudi le trije majhni zvonovi, katerih teža je bila 12 st. 11 f., 7 st. 50 f. in 3 st. 58 f.⁴⁾ Zadnjikrat so ti zvonovi peli pri šolarski maši v dan sv. Alojzija l. 1858. Zidani del zvonika je 15 sežnjev visok, streha z zvezdo vred pa 12 $\frac{1}{2}$ črevlja. Jabolko na njem je s starega zvonika; popravil in pozlatil ga je ljubljanski pasar Matej Schreiner za 189 gld.⁵⁾ L. 1900. je klepar Oblak z Vrhniko vso zvonikovo streho popravil in pobarval. Zvonove je vlil Anton Samassa in imajo glasove h, e, gis, h. Prvi tehta 34 st. 45 f. Na klobuku ima več podob, ob robu pa napis: „N. 1216. Opus Antonii Samassa Labaci 1858“ in „Čast Bogu na višavi“. Drugi tehta 16 st. 73 f. Razven podob na klobuku ima ob robu napis: „N. 1214. Opus Antonii Samassa Labaci 1858“ in „Mrtvim večno

življenje.“ Tretji tehta 10 st. 28 f. ter ima poleg podob na klobuku ob robu sledeči napis: „N. 1215. Opus Antonii Samassa Labaci 1858“ in „Mir na zemlji ljudem svete volje.“ Četrta ima 5 st. 25 f. in razven podob še napis: „N. 1213. Opus Antonii Samassa Labaci.“ Ker je stare zvonove vzel zvonar na račun, je bilo doplačati še 4271 gld. 18 kr.¹⁾ L. 1901. so bili zvonovi obrnjeni.

Uro, ki je sedaj v zvoniku, je naredil Jurij Pirc, urar iz Kroke. Nova je bila l. 1859., težka je 6 $\frac{1}{2}$ st. ter velja 680 gld. Kazala ima iz ploščaka. Do l. 1894. je bila na 3 zvonove; omenjenega leta pa jo je dal župnik Anton Hočevnar osnažiti in toliko predelati, da bije sedaj četrt ure na dva zvonova. Zopet je bila popravljena in osnažena l. 1903. V starem zvoniku je bila ura, ki jo je okoli l. 1847. napravil samouk Vrtnikov s Hruševega v dobrovski župniji za 300 gld. L. 1859. pa jo je kupil zidarski mojster Mohor Ermacora za svojo domačo cerkev v Retenju pri Vidmu na Laškem za 80 gld.

V zunanjem cerkvenem zidu, na desni in levi, je po ena dolbina, v kateri je l. 1844. naslikal Goldenstein Mater Božjo in sv. Florijana za 15 gld. Sliki nista lepi in bi ju bilo treba nadomestiti s primernima kipoma.

Okoli cerkve je pokopališče, kamor prinašajo utrujene zemeljske popotnike z Brezovice, s Podlukovca, z Loga in iz onega dela Dragomera, ki je v bližini državne ceste. L. 1905. so je za 15 m razširili; prej pa je bilo 42 m dolgo in 34 m široko. Še manjše pa je bilo do l. 1856., ker so je istega leta razširili za 141 □ sežnjev. Potrebni prostor se je kupil od Jak. Pezdirja z Brezovice, št. 27, in od Ivana Armiča z Brezovice, št. 21, in sicer od prvega 20 □ sežnjev, od drugega pa 121 □ sežnjev. Plačali so □ seženj po 50 kr. in je bilo torej treba za ves odkupljeni svet šteti 117 gld. 30 kr. Pri tej priliki je bilo vse pokopališče na novo obzidano ter sezidana nova mrtvašnica. Da voda iz bližnjega hriba ne zamaka preveč pokopališča, so napravili nad njim preko župnikovega vrta 12 $\frac{1}{2}$ črevlja globok odtok, ki odvaja preobilo močo. Kamnosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda je napravil kamenite stebre pri vratih in kamenite stopnice za 81 gld. Obzidje, mrtvašnica in kanal je stalo 800 gld. 26 kr.

(Dalje.)

¹⁾ Račun z dne 18. junija 1858.

¹⁾ Izkaz o prejemkih in izdatkih.

²⁾ Koj prvo leto je je pri procesiji sv. Rešnjega Telesa dež popolnoma zmočil; toda, ker je iz dobrega blaga, mu ni škodovalo. (Župnijska kronika, str. 19.)

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

⁴⁾ Pismo A. Samasse z dne 21. junija 1858.

⁵⁾ Račun z dne 5. februarja 1859.

Vsebina: *Zgodovina brezoviške župnije.*

(Dalje.)